

Spis treści

Wstęp	25
CZĘŚĆ PIERWSZA. I wojna światowa i jej konsekwencje (Edward Czapiewski)	29
Rozdział I. Od wojny europejskiej do rozwinętej wojny światowej	31
1. Początek wojny – gorące lato i jesień 1914r.	31
1.1. Dryfowanie ku wojnie	31
1.2. Pierwsze działania wojenne – ukształtowanie się frontów wojennych	36
1.2.1. Uderzenie Niemiec na Belgię i Francję	36
1.2.2. Sytuacja na froncie wschodnim	38
2. Poszerzanie frontów wojennych 1915–1916	42
2.1. Kampania na froncie wschodnim	42
2.2. Na zachodzie bez zmian	44
2.3. Powstanie nowych frontów wojny w Europie, Azji i Afryce	46
2.3.1. Front kaukaski i walki w Dardanelach	46
2.3.2. Przyłączenie się Włoch do wojny po stronie ententy	47
2.3.3. Przystąpienie Bułgarii do wojny po stronie państw centralnych	48
2.3.4. Przystąpienie Rumunii do wojny po stronie ententy	49
2.3.5. Walki na Bliskim Wschodzie	49
2.3.6. Działania w Azji Wschodniej	50
2.3.7. Działania w koloniach niemieckich w Afryce	52
3. Ostatnia faza wojny 1917–1918	52
3.1. Konsekwencje przystąpienia Stanów Zjednoczonych do wojny	52
3.2. „Najsłabsze ogniwo w łańcuchu państw imperialistycznych”. Rosja od rewolucji lutowej do październikowej	54
3.2.1. Upadek caratu i początek dwuwładzy w Rosji	56
3.2.2. Przewrót październikowy bolszewików	60
3.3. Działania wojenne na zachodzie w 1917r	62
3.3.1. Front francuski	62
3.3.2. Front włoski	63
3.4. Wojna na morzu	63
3.5. Zakończenie I wojny światowej	66
4. Społeczno-polityczne i gospodarcze skutki wojny	69
4.1. Stosunek społeczeństw do wojny	69
4.2. Sytuacja gospodarcza	71
4.2.1. Państwa centralne	71
4.2.2. Państwa ententy	73
4.3. Sprawa polska	75
4.3.1. Odrodzenie państwa polskiego	78

4.4. Ferment narodowy winnych krajach europejskich	78
4.4.1. Powstanie nowych państw na gruzach Austro-Węgier	78
4.4.2. Próby utworzenia nowych państw w Europie Wschodniej	80
4.4.3. Ku niepodległej Irlandii	82
Rozdział II. Ukształtowanie ładu powojennego	84
1. Podwaliny nowej Europy: konferencja paryska i traktaty pokojowe	84
1.1. Rozbieżności wśród mocarstw w sprawie nowego ładu europejskiego i światowego	84
1.2. Konferencja paryska – traktat wersalski	89
1.2.1. Traktat wersalski	91
1.3. Traktaty pokojowe z innymi państwami centralnymi	93
1.4. Traktaty a kwestia stabilizacji pokojowej w Europie i na świecie	96
2. Idea Ligi Narodów	98
2.1. Powołanie nowej organizacji	98
2.2. Pakt Ligi	99
2.3. Terytoria mandatowe	101
CZĘŚĆ DRUGA. Między wojnami (Edward Czapiewski)	103
Rozdział I. Przejściowa stabilizacja Europy i świata 1918–1929	105
1. Czynniki destabilizujące w Europie i na świecie	105
1.1. Międzywojnie czy wojna trzydziestoletnia? (Jakub Tyszkiewicz)	105
1.2. Ekspansja komunizmu	106
1.2.1. Adaptacja ideologii do potrzeb komunizmu rosyjskiego	106
1.2.2. Nieudana rewolucja światowa	106
1.2.3. Zwycięstwo rewolucji w jednym kraju	107
1.2.4. Internacjonalizm najwyższą formą imperializmu radzieckiego – powstanie i działalność III Międzynarodówki (Komintern)	108
1.3. Faszyzm – ekspansja ideologii szowinistycznej	110
1.4. Odmienność idei autorytarnych od totalitaryzmu	112
1.5. Początek rozpadu imperiów kolonialnych	113
1.6. Sprzeczności interesów między mocarstwami i mniejszymi państwami	115
2. Sytuacja międzynarodowa w pierwszych latach po wojnie	117
2.1. Działalność Ligi Narodów w latach 1920–1924	117
2.2. System wersalski a polityka europejska Francji i Wielkiej Brytanii w pierwszych latach powojennych (do 1924)	118
2.2.1. Cele polityki Francji i Wielkiej Brytanii wobec Niemiec – pierwsze rozbieżności i starania o wspólną politykę	118
2.3. Konferencja w Genui i jej konsekwencje	121
2.3.1. Niebezpieczeństwo współpracy niemiecko-radzieckiej	121
3. Sytuacja Niemiec na tle polityki międzynarodowej	124
3.1. Sytuacja w Niemczech po konferencji paryskiej – konsekwencje traktatu wersalskiego i rewolucji	124
3.1.1. Rewolucja listopadowa i przejęcie władzy przez socjaldemokrację	124
3.1.2. Wzrost tendencji nacjonalistycznych	126

3.2. Wzrost napięcia społecznego w Niemczech	127
3.3. Potrzeba zwrotu w polityce Wielkiej Brytanii i Francji wobec Rzeszy	128
3.4. Działania skrajnych sił politycznych w Niemczech	129
3.5. Sytuacja gospodarcza. Plan Dawesa	131
3.6. Polityka rządu G. Stresemanna	133
4. Sytuacja społeczno-ekonomiczna w Europie do 1924r	135
4.1. Sytuacja społeczno-ekonomiczna po I wojnie światowej	135
4.2. Zróżnicowanie problemów politycznych, społecznych i ekonomicznych w różnych subregionach Europy	136
4.2.1. Kraje skandynawskie	136
4.2.2. Bałkanizacja Europy Środkowo-Wschodniej?	139
4.2.3. Specyficzna sytuacja Polski	140
4.2.4. Sytuacja państw na Półwyspie Bałkańskim i Węgier	143
4.2.5. Na Półwyspie Iberyjskim	146
5. Narodziny faszyzmu w Italii	148
5.1. Przyczyny narodzin faszyzmu	148
5.2. Dojście Mussoliniego do władzy i jego umocnienie się	151
6. Rosja Radziecka i ZSRR – zwycięstwo komunizmu w jednym kraju	155
6.1. Kształtowanie się państwa radzieckiego	155
6.2. Wojna domowa w Rosji: rewolucja i kontrrewolucja	158
6.3. Nowa idea gospodarcza – komunizm wojenny i jego skutki	160
6.3.1. Wprowadzenie komunizmu wojennego	160
6.3.2. Opór społeczny wobec komunizmu wojennego	164
6.4. Przejście do Nowej Polityki Ekonomicznej	165
6.5. Dojście Stalina do władzy	167
7. Locarno – próba poprawy systemu wersalskiego	170
7.1. Ku paktowi w Locarno	170
7.2. Układ w Locarno	171
7.3. Próba „poprawy” ładu wersalskiego	172
8. Międzynarodowe działania na rzecz rozbrojenia i zapobieżenia konfliktom zbrojnym w latach 20.	173
8.1. Kwestia rozbrojenia	173
8.2. Pakt Brianda–Kellogga	175
9. Imperium Brytyjskie	177
9.1. Sytuacja wewnętrzna w Wielkiej Brytanii – symptomy osłabienia, chwiejna sytuacja polityczna	177
9.2. Kwestia irlandzka	179
9.3. Przekształcanie imperium, dominia, kolonie – ruchy odśrodkowe	180
9.3.1. Niepodległość Egiptu	182
9.3.2. Sytuacja w brytyjskich posiadłościach azjatyckich – Indie	184
9.3.3. Inne posiadłości brytyjskie w Azji Południowo-Wschodniej	187
10. Francja i jej polityka kolonialna	188

10.1. Przemiany wewnętrzne we Francji – III Republika po kataklizmie wojennym	188
10.2. Sytuacja w posiadłościach kolonialnych	191
10.2.1. Procesy emancypacyjne w krajach Maghrebu	191
10.2.2. Sytuacja w Indochinach	193
11. Turcja i Bliski Wschód po likwidacji imperium osmańskiego	194
11.1. Polityka Mustafy Kemala – likwidacja imperium	194
11.2. Reformy wewnętrzne w Turcji	196
11.3. Rozgrywka mocarstw o ustalenie ich wpływu na podział krajów Bliskiego Wschodu (Jakub Tyszkiewicz)	198
11.4. Kształtowanie się źródeł konfliktu bliskowschodniego (Jakub Tyszkiewicz)	198
11.4.1. Palestyna i początki konfliktu arabsko-żydowskiego	198
11.4.2. Powstanie Transjordanii i sytuacja w Iraku	199
11.5. Mandaty francuskie (Jakub Tyszkiewicz)	199
11.5.1. Syria i Liban	199
11.5.2. Niepodległość Jemenu i Arabii Saudyjskiej	200
12. Stany Zjednoczone w okresie boomu gospodarczego	200
12.1. Sytuacja polityczna i gospodarcza USA po wojnie – izolacjonizm kontrolowany	200
12.2. Boom gospodarczy, problemy społeczne	202
13. Sytuacja w Ameryce Łacińskiej do czasów wielkiego kryzysu (Jakub Tyszkiewicz)	204
13.1. Stany Zjednoczone i ich wpływ na państwa latynoamerykańskie	204
13.1.1. Wzrost politycznej i ekonomicznej roli USA na półkuli zachodniej	204
13.2. Główne tendencje rozwojowe państw Ameryki Łacińskiej po I wojnie światowej	204
13.3. Sytuacja gospodarcza i ekonomiczna w krajach Ameryki Południowej	205
13.4. Sytuacja w Ameryce Środkowej i na Karaibach	207
13.5. Po rewolucji w Meksyku	209
14. Daleki Wschód	210
14.1. Destabilizacja Chin i jej przyczyny	210
14.2. Sytuacja w Japonii	214
Rozdział II. Wielki kryzys i jego skutki (1929–1935)	215
1. Światowe skutki kryzysu – różne fazy przebiegu kryzysu poczynawszy od USA	215
1.1. Wybuch kryzysu i jego konsekwencje	215
1.2. Ogólna charakterystyka kryzysu gospodarczego i prób jego przezwyciężenia	216
2. Zwycięstwo hitlerizmu w Niemczech i jego skutki	220
2.1. Chaos społeczno-polityczny w Niemczech – remedium nazistowskie	220
2.1.1. Sytuacja w Niemczech przed kryzysem gospodarczym	220
2.2. Przejęcie władzy przez Hitlera. Kształtowanie systemu totalitarnego	226
2.3. Realizacja polityki rasistowskiej	232
3. Przemiany w ZSRR i ich wpływ na politykę europejską i światową	234
3.1. NEP a komunizm, Stalin przejmuje pełnię władzy. Ku pięciolatce	234
3.2. Powrót do doktryny komunistycznej – pierwsza pięciolatka	236

4. Sytuacja we Francji (Jakub Tyszkiewicz)	240
5. Przemiany w Wielkiej Brytanii i Imperium Brytyjskim (Jakub Tyszkiewicz)	242
5.1. Początki Commonwealthu – Brytyjskiej Wspólnoty Narodów	243
6. Poszczególne subregiony europejskie w okresie kryzysu – przemiany	243
6.1. Sytuacja w krajach skandynawskich – skutki polityczne kryzysu	243
6.2. Ku dyktaturze Salazara – „Nowe państwo”. Inna droga Hiszpanii na początku lat 30.	248
6.3. Państwa bałkańskie – ostrość konfliktów i próby ich rozwiązywania	250
6.4. Kraje nadbałtyckie i inne państwa Europy Środkowo-Wschodniej. Różne poziomy kryzysu gospodarczego	256
7. Wielki kryzys w Stanach Zjednoczonych i jego przezwyciężenie (Jakub Tyszkiewicz)	261
7.1. New Deal	262
8. Ameryka Łacińska w okresie kryzysu – między dyktaturą a demokracją (do 1939) (Jakub Tyszkiewicz)	264
8.1. „Dobre sąsiedztwo”. Próby zmiany polityki USA wobec krajów latynoamerykańskich	264
8.2. Rozpowszechnienie systemu wodzostwa – caudillizm w Ameryce Południowej i jego polityka gospodarcza oraz społeczna	265
8.3. Sytuacja polityczna w państwach rządzonych przez dyktatury wojskowe	266
8.4. Sytuacja w krajach demokratycznych Ameryki Łacińskiej	267
8.5. Sytuacja w Ameryce Środkowej i na Karaibach	268
8.6. Finałowa faza rewolucji w Meksyku	269
8.7. Kanada w okresie międzywojennym	269
9. Sytuacja na Dalekim Wschodzie i w Azji Południowo-Wschodniej (Jakub Tyszkiewicz)	270
9.1. Sytuacja w Chinach w latach 1929–1935	270
9.2. Japonia w I dekadzie lat 30.	271
9.3. Agresja japońska w Mandżurii i wzrost napięcia w stosunkach z Chinami	272
10. Bliski i Środkowy Wschód w latach 30. (Jakub Tyszkiewicz)	274
10.1. Mandaty brytyjskie	274
10.2. Sytuacja w Transjordanii i Iraku	275
10.3. Mandaty francuskie	276
10.4. Niepodległe państwa w Azji Środkowej – Persja i Afganistan	276
11. Sytuacja w koloniach w latach 30.	278
11.1. Sytuacja w koloniach brytyjskich w Azji	278
11.2. Sytuacja w koloniach francuskich	281
11.3. Kolonie belgijskie i holenderskie oraz portugalskie	282
11.4. Początki segregacji rasowej w Związku Południowej Afryki	283
Rozdział III. Ku wojnie światowej 1935–1939	284
1. Rozwój sytuacji międzynarodowej od połowy lat 30.	284
1.1. Polityka Ligi Narodów na przełomie lat 20. i 30.	284
1.2. Wystąpienie Niemiec i Japonii z Ligi Narodów	285
1.3. Wstąpienie ZSRR do Ligi Narodów	286
1.4. Nieprzygotowanie do wojny mocarstw zachodnich	287
1.5. Utrata przez Ligę Narodów podmiotowości w polityce międzynarodowej	288

1.6. Pakty bilateralne i multilateralne – próba zachowania równowagi europejskiej i pokoju światowego	289
1.6.1. Szanse Paktu Czterech i Paktu Wschodniego	289
1.6.2. Pakty bilateralne – Polska i Czechosłowacja	293
2. Przygotowania III Rzeszy do wojny	294
3. Kontynuacja „eksperymentu” radzieckiego	298
3.1. Istota zmian ekonomicznych i społecznych w ZSRR w połowie lat 30.	298
3.1.1. Skutki kolektywizacji	298
3.1.2. Kolejne plany pięcioletnie	299
3.2. Terror i czystki	300
3.3. Rozwój sił zbrojnych ZSRR	304
3.3.1. Rozbudowa i modernizacja armii	304
3.4. Idea rewolucji światowej w nowym kształcie	305
4. Wojna domowa w Hiszpanii i jej wpływ na sytuację europejską	306
4.1. Przyczyny wojny w Hiszpanii i stopniowanie konfliktu	306
4.2. Zamach wojskowy	309
4.2.1. Wojna domowa w Hiszpanii w polityce innych państw europejskich	310
4.2.2. Rozwój wojny domowej w Hiszpanii	311
5. Burza dalekowschodnia	314
5.1. Agresywna polityka Japonii w II połowie lat 30.	314
5.2. Agresja japońska w Chinach	316
5.3. ZSRR w rozgrywce chińskiej. Konflikt z Japonią	317
5.3.1. Konflikt radziecko-japoński	318
6. Sytuacja w Afryce – konflikt włosko-abisyński	319
6.1. Znaczenie konfliktu abisyńskiego dla polityki międzynarodowej	319
6.2. Agresja włoska w Etiopii	320
7. Agresja hitlerowskich Niemiec – ku wybuchowi wojny światowej	322
7.1. Pasywna polityka Wielkiej Brytanii i Francji wobec polityki Hitlera	322
7.2. Anszlus Austrii i podporządkowanie Czechosłowacji	323
7.2.1. Pierwsza próba anszlusu Austrii – 1934r.	323
7.2.2. Zmiana polityki Włoch wobec III Rzeszy	324
7.2.3. Anszlus Austrii przez III Rzeszę	324
7.2.4. Sprawa Sudetów i konferencja w Monachium	325
7.2.5. Konsekwencje polityki appeasementu	327
7.3. Sytuacja międzynarodowa w Europie po Monachium	328
7.3.1. Zabór Czechosłowacji i inne agresywne kroki III Rzeszy	329
7.3.2. Żądania niemieckie wobec Polski	330
7.3.3. Cele niemieckie w przededniu wojny. Pakt stalowy	331
7.4. Ku paktowi Ribbentrop–Mołotow	332
7.4.1. Postawa ZSRR wobec napiętej sytuacji międzynarodowej wiosną 1939r.	332

7.4.2. Podwójna gra Stalina	333	
7.4.3. Pakt Ribbentrop–Mołotow	335	
8. Antypody – Australia i Nowa Zelandia w okresie międzywojennym		336
8.1. Reforma Imperium Brytyjskiego	337	
8.2. Australia wobec kryzysu gospodarczego	338	
8.3. Sytuacja w Nowej Zelandii	339	
CZĘŚĆ TRZECIA. II wojna światowa (Jakub Tyszkiewicz)		341
Rozdział I. Na frontach wojny	343	
1. Na froncie europejskim (1939–1941)	343	
1.1. Kampania polska	343	
1.2. Dziwna wojna	348	
1.3. Wojna zimowa	349	
1.4. Napaść III Rzeszy na Danię i Norwegię	350	
1.5. Agresja niemiecka na zachodzie Europy	351	
1.6. Zajęcie państw bałtyckich i Besarabii przez ZSRR	355	
1.7. Bitwa o Wielką Brytanię	356	
1.8. Napaść państw Osi na Grecję i Jugosławię	357	
1.9. Operacja „Barbarossa”. Napaść nazistowska na ZSRR	358	
2. Walki na innych kontynentach i na morzu (1939–1941)	362	
2.1. Sytuacja w Afryce Północnej i walki na pustyni w latach 1940–1941		362
2.2. Sytuacja na Bliskim i Środkowym Wschodzie	363	
2.3. Walki na morzu i bitwa o Atlantyk (1939–1941)	364	
2.4. Podboje Japonii w Azji	366	
2.5. Atak japoński na Pearl Harbor	367	
2.6. Sukcesy japońskie na Pacyfiku	368	
3. Dyplomacja i polityka 1939–1945	370	
3.1. Współpraca niemiecko-radziecka i umacnianie strefy wpływów przez ZSRR		370
3.2. Powstanie koalicji państw Osi. Pakt trójstronny	372	
3.3. Wielka Brytania i jej sojusznicy do 1941r.	372	
3.4. Układ brytyjsko-radziecki i porozumienia ZSRR z rządami emigracyjnymi w Londynie		374
3.5. Karta Atlantycka i deklaracja Narodów Zjednoczonych	374	
3.6. Współpraca brytyjsko-amerykańska	375	
3.7. Konferencja Wielkiej Trójki w Teheranie	377	
3.8. Kwestia polska w polityce trzech mocarstw	379	
3.9. Konferencja w Jałcie	381	
3.10. Konferencja w Poczdamie	382	
4. Front wschodni (1942–1944)	384	
4.1. Działania na froncie wschodnim w 1942r.	384	
4.2. Kontrofensywa radziecka i bitwa pod Kurskiem	387	

4.3. Ofensywy radzieckie w 1944r.	388
5. Walki na śródziemnomorskim teatrze działań zbrojnych	390
5.1. Walki w Afryce Północnej i lądowanie aliantów w Tunisie i Algierze (1942–1943)	390
5.2. Kampania włoska	392
6. Front zachodni (1942–1944)	394
6.1. Raid na Dieppe	394
6.2. Utworzenie „drugiego frontu” w Normandii	395
6.3. Lądowanie na Riwierze Francuskiej	398
6.4. Operacja „Market-Garden” i bitwa o ujście Skaldy	398
6.5. Ofensywa niemiecka w Ardenach	400
7. Bitwa o Niemcy – 1945	401
7.1. Ofensywa styczniowa Armii Czerwonej	401
7.2. Ofensywa na zachodzie	402
7.3. Wścig do Berlina	402
7.4. Ostatnie walki i kapitulacja Niemiec	403
8. Walki w powietrzu i na morzu	404
8.1. Strategiczna kampania powietrzna aliantów zachodnich 1941–1945	404
8.2. Walki na morzach w latach 1942–1945	406
9. Walki na Pacyfiku (1942–1945)	409
9.1. Bitwa o Midway i walki o Guadalcanal	409
9.2. Wojna na Pacyfiku w latach 1943–1945	411
9.3. Działania w Azji Południowo-Wschodniej w latach 1943–1945	414
9.4. Zrzucenie bomby atomowej na Hiroszimę i Nagasaki. Kapitulacja Japonii	415
Rozdział II. Na froncie wewnętrznym	417
1. Państwa sprzymierzone	417
1.1. Wielka Brytania w czasie wojny	417
1.2. Stany Zjednoczone	420
1.3. ZSRR w czasie wojny	423
1.4. Chiny	426
1.5. Commonwealth	427
2. Państwa Osi i ich sojusznicy	429
2.1. Nazistowskie Niemcy	429
2.2. Japonia	434
2.3. Włochy	436
2.4. Sojusznicy państw Osi	437
2.4.1. Węgry	437
2.4.2. Rumunia	438
2.4.3. Bułgaria	439
2.4.4. „Republika proboszczów” – Słowacja	439

2.4.5. Finlandia	440	
3. Państwa neutralne w Europie. Sytuacja na innych kontynentach		441
3.1. Kraje neutralne	441	
3.1.1. Państwa Półwyspu Iberyjskiego	441	
3.1.2. Szwajcaria	442	
3.1.3. Szwecja	443	
3.1.4. Irlandia	443	
3.1.5. Turcja	443	
3.1.6. Watykan	444	
3.2. Państwa Ameryki Łacińskiej	445	
3.3. Sytuacja w Afryce	447	
3.3.1. Kraje Maghrebu	447	
3.3.2. Bliski Wschód	447	
3.3.3. Afryka na południe od Sahary	448	
4. Okupacja i kolaboracja w Europie	448	
4.1. Podział okupowanej Europy	448	
4.2. Kolaboracja	449	
4.3. Niemiecki „nowy porządek”	451	
4.4. Okupacja Europy Środkowo-Wschodniej	453	
4.4.1. Protektorat Czech i Moraw	453	
4.4.2. Okupacja niemiecka ziem polskich	454	
4.4.3. Okupacja Polski i państw bałtyckich przez ZSRR (1939–1941)	458	
4.4.4. Okupacja niemiecka państw bałtyckich	460	
4.5. Okupacja i kolaboracja na podbitych przez III Rzeszę terenach ZSRR		461
4.5.1. Okupacja Ukrainy i Białorusi	462	
4.6. Okupacja na Bałkanach	463	
4.6.1. Jugosławia	463	
4.6.2. Albania	464	
4.6.3. Grecja	465	
4.7. Francja Vichy	465	
4.8. Okupowana Francja	467	
4.9. Inne kraje zachodnioeuropejskie	469	
4.9.1. Norwegia	469	
4.9.2. Holandia i Belgia	470	
4.9.3. Dania	471	
4.10. Japonia i azjatycka sfera dobrobytu	471	
5. Ruch oporu	473	
5.1. Pojęcie ruchu oporu	473	
5.2. Polskie Państwo Podziemne	474	

5.3. Partyzantka radziecka	476
5.4. Ukraiński ruch oporu	477
5.5. Ruch partyzancki na Białorusi	478
5.6. Protektorat Czech i Moraw	479
5.7. Ruch oporu i wojna domowa w Jugosławii	479
5.8. Ruch partyzancki i wojna domowa w Grecji	481
5.9. Ruch oporu we Francji	482
5.10. Ruch oporu winnych krajach zachodniej Europy	484
5.10.1. Norwegia	484
5.10.2. Ruch oporu w Danii, Holandii i Belgii	484
5.11. Ruch oporu we Włoszech	485
5.12. Powstania przeciwko okupantowi niemieckiemu	486
5.12.1. Powstanie warszawskie	486
5.12.2. Powstanie na Słowacji	486
5.12.3. Powstanie w Paryżu	487
5.12.4. Powstanie w Pradze	487
5.13. Opozycja antyhitlerowska w III Rzeszy	488
5.14. Ruch oporu w Azji Wschodniej	489
6. Holokaust	489
6.1. Holokaust – zagłada europejskich Żydów	489
6.1.1. Przed ostatecznym rozwiązaniem. Sytuacja ludności żydowskiej w Europie w latach 1939–1941	489
6.1.2. „Ostateczne rozwiązanie” i zagłada europejskich Żydów	491
6.1.3. Bierność i opór	494
6.2. Bilans Zagłady	495
6.3. Sprawiedliwi wśród narodów świata	495
7. Rozwój techniki i nowe wynalazki	496
8. Wywiad i propaganda	499
8.1. Działania wywiadowcze	499
8.2. Propaganda	500
9. Bilans wojny	502
10. Zbrodnie wojenne w czasie II wojny światowej	504
10.1. Zbrodnie wojenne państw Osi	50
10.1.1. Zbrodnie niemieckie	504
10.1.2. Zbrodnie armii japońskiej	505
10.2. Zbrodnie dokonywane przez ZSRR	507
10.3. Procesy zbrodniarzy wojennych	507
10.4. Grabież dzieł sztuki	509
11. Powstanie ONZ	509
CZĘŚĆ CZWARTA. Zimna wojna (Jakub Tyszkiewicz)	513

Rozdział I. Świat w cieniu zimnej wojny	515
1. Początki zimnej wojny (1945–1953)	515
1.1. Ideologiczne i propagandowe podstawy zimnej wojny	515
1.2. Początki zimnej wojny	517
1.3. Amerykańska polityka powstrzymywania i jej elementy	518
1.4. Na krawędzi konfrontacji. Rozwój sytuacji w latach 1949–1953	420
2. Stany Zjednoczone i Związek Radziecki po zakończeniu wojny	521
2.1. Stany Zjednoczone po II wojnie światowej	521
2.1.1. Sytuacja polityczna w USA	523
2.2. Związek Radziecki po II wojnie światowej	525
3. Pierwsze pole starcia. Problem niemiecki	527
3.1. Podział Niemiec na strefy okupacyjne	527
3.1.1. Polityka mocarstw w strefach okupacyjnych	528
3.2. Spory polityczne wokół przyszłości Niemiec	531
3.3. Kryzys berliński	532
3.4. Powstanie dwóch państw niemieckich	533
3.5. Traktaty pokojowe z sojusznikami III Rzeszy i okupacja Austrii	534
4. Państwa Europy Zachodniej (1945–1947)	534
4.1. Sytuacja ekonomiczna, polityczna i społeczna w państwach zachodnioeuropejskich	534
4.2. Sytuacja we Francji po II wojnie światowej	535
4.3. Włochy po II wojnie światowej	536
4.4. Wielka Brytania po II wojnie światowej	537
4.5. Inne państwa zachodniej i północnej Europy	538
4.6. Wojna domowa w Grecji 1946–1949	539
4.7. Rola planu Marshalla w odbudowie Starego Kontynentu	540
4.8. Inicjatywy integracyjne	541
4.9. Europejska Wspólnota Węgla i Stali	542
5. Uzależnienie krajów Europy Środkowo-Wschodniej przez ZSRR i ich stalinizacja	544
5.1. Stopniowe przejmowanie władzy przez komunistów	544
5.2. Ideologiczne podporządkowanie europejskiego ruchu komunistycznego ZSRR	546
5.3. Przejęcie władzy przez komunistów w Polsce	546
5.4. Od pozornej niepodległości do pełnego podporządkowania. Czechosłowacja	547
5.5. „Taktyka salami”. Węgry	549
5.6. Sytuacja w Rumunii	549
5.7. W państwie Georgi Dymitrowa. Bułgaria	550
5.8. W cieniu Tity. Jugosławia w latach 1945–1948. Sytuacja w Albanii	551
5.9. Konflikt jugosłowiańsko-radziecki	552
5.10. Stalinizacja Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1948–1953	552
5.11. Jugosławia po 1948r.	554

6. Bliski i Środkowy Wschód – geneza konfliktów	555
6.1. Konflikt na Bliskim Wschodzie	555
6.2. Pierwsza wojna izraelsko-arabska	556
6.3. Państwo Izrael	557
6.4. Rewolucja w Egipcie	558
6.5. Sytuacja innych byłych terytoriów mandatowych	559
6.6. Niezadowolenie społeczne w Iraku, wzrost arabskiego nacjonalizmu	560
6.7. Sytuacja w Iranie	561
6.8. Turcja – między liberalizmem a religijną tradycją	561
7. Kłopoty z imperium. Początki dekolonizacji	562
7.1. Dekolonizacja	562
7.2. Powstanie niepodległych Indii i Pakistanu	563
7.3. Niepodległość Birmy. Sytuacja na Malajach	564
7.4. Walka o niepodległość w koloniach holenderskich. Powstanie Indonezji	565
7.5. Konflikt w Indochinach	566
7.6. Sytuacja na Czarnym Kontynencie	568
7.7. Pierwsze dążenia niepodległościowe w brytyjskich koloniach w Afryce	569
7.7.1. Sytuacja na Złotym Wybrzeżu	569
7.7.2. Sytuacja w Nigerii	570
7.7.3. Sytuacja w Kenii	571
7.8. Sytuacja w afrykańskich koloniach francuskich	571
7.9. Wprowadzenie apartheidu w Związku Południowej Afryki	572
8. Czerwony Daleki Wschód?	573
8.1. Wojna domowa w Chinach i zwycięstwo komunistów	573
8.2. ChRL w latach 1949–1953	575
8.3. Sytuacja na Półwyspie Koreańskim	576
8.4. Wojna w Korei	578
8.5. Okupacja Japonii i jej zakończenie	581
8.6. Sytuacja na Filipinach	583
9. W cieniu supermocarstwa. Ameryka Łacińska	584
9.1. Powstanie Organizacji Państw Amerykańskich i pakt z Rio	584
9.2. Sytuacja gospodarcza w państwach latynoamerykańskich po II wojnie światowej	585
9.3. Peronizm w Argentynie	586
9.4. Brazylia pod rządami Vargasa	587
9.5. Urugwaj, Chile i Boliwia	588
9.6. Peru i Ekwador	589
9.7. Kolumbia i Wenezuela	589
9.8. Między rewolucją a dyktaturą. Gwatemala i inne państwa Ameryki Środkowej	589
Rozdział II. Ku kryzysowi kubańskiemu. Świat w latach 1953–1962	592

1. Przejściowa odwilż polityczna na świecie. Stosunki między supermocarstwami	592
1.1. Polityczna „odwilż”?	592
2. Stany Zjednoczone i Związek Radziecki	595
2.1. Sytuacja wewnętrzna w Stanach Zjednoczonych w czasie prezydentury Dwighta D. Eisenhowera	595
2.2. Ruch praw obywatelskich	597
2.3. Narastanie radykalnych tendencji wśród młodzieży amerykańskiej	598
2.4. Sytuacja wewnętrzna w ZSRR po śmierci Stalina	598
2.5. „Odwilż”, XX Zjazd i tajne przemówienie Chruszczowa	599
2.6. Sytuacja społeczna i polityczna w ZSRR na przełomie lat 50. i 60.	600
2.7. Nerozwiazane problemy gospodarki radzieckiej	601
3. Początki Europy dobrobytu	601
3.1. Cud gospodarczy	601
3.2. Tendencje integracyjne. Powstanie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej	603
3.3. Sytuacja polityczna, społeczna i gospodarcza w RFN	604
3.4. Francja – od IV do V Republiki	606
3.5. Rządy konserwatywne w Wielkiej Brytanii	607
3.6. Włochy – między polityczną niestabilnością a rozwojem gospodarki	607
3.7. Inne kraje europejskie	608
3.8. Grecja i kwestia cypryjska	609
4. Nadal za „żelazną kurtyną”. Europa Środkowo-Wschodnia	609
4.1. Wpływ zmian na Kremlu na sytuację w krajach zależnych	609
4.2. Powstanie w NRD	610
4.3. Polepszenie stosunków ZSRR z Jugosławią. Rozwiązanie Kominformu	611
4.4. Polski rok 1956	611
4.5. Powstanie węgierskie	612
4.6. Sytuacja w Europie Środkowo-Wschodniej na przełomie lat 50. i 60	614
5. Zmiany na Bliskim Wschodzie	615
5.1. Dyktatura Nasera w Egipcie	615
5.2. Sprzeciw Egiptu wobec utworzenia Paktu Bagdadzkiego i jego konsekwencje międzynarodowe	616
5.3. Wojna o Kanał Sueski	617
5.4. „Arabski socjalizm” i powstanie Zjednoczonej Republiki Arabskiej	618
5.5. Sytuacja winnych państwach regionu	619
5.5.1. Niepodległość Sudanu	619
5.5.2. Przewrót wojskowy i obalenie monarchii w Iraku	619
5.5.3. Sytuacja w Libanie	620
5.5.4. Sytuacja w Arabii Saudyjskiej	620
5.6. Sytuacja w Turcji. Przejęcie władzy przez armię	621
5.7. Iran pod rządami szaha Rezy Pahlawiego	621
5.8. Rosnące międzynarodowe znaczenie regionu bliskowschodniego	622

6. Afryka uzyskuje niepodległość	623
6.1. Rozpad imperium brytyjskiego w Afryce	623
6.1.1. Powstanie niepodległej Ghany	623
6.1.2. Nigeria	623
6.1.3. Kenia	625
6.1.4. Uganda	625
6.1.5. Tanganika	625
6.2. Dekolonizacja imperium francuskiego	626
6.2.1. Gwinea Francuska	627
6.2.2. Senegal	627
6.2.3. Wybrzeże Kości Słoniowej	628
6.2.4. Republika Środkowoafrykańska	628
6.2.5. Kamerun i Togo	628
6.2.6. Gabon	629
6.3. Kraje Maghrebu	629
6.4. Algier staje się Algierią	630
6.5. Koniec belgijskiego panowania w Kongu	631
6.6. Kolonie portugalskie	632
6.7. W Rogu Afryki	632
7. Trzeci Świat? Azja Południowo-Wschodnia	633
7.1. Rozwój państwa indyjskiego w czasach Nehru	633
7.2. Sytuacja w Pakistanie	635
7.3. Chiny w okresie „wielkiego skoku”	636
7.4. Republika Chińska na Tajwanie	638
7.5. Sytuacja w Indochinach i jej międzynarodowe implikacje	639
7.6. Podzielony Wietnam	640
7.7. Sytuacja winnych krajach Azji Południowo-Wschodniej	642
7.8. Dyktatura Sukarno w Indonezji	643
7.9. Konferencja w Bandungu. Powstanie ruchu państw niezaangażowanych	643
7.10. Na Półwyspie Koreańskim	644
7.11. Zmiany w Japonii	645
8. Między dyktaturą a rewolucją. Kraje Ameryki Łacińskiej	647
8.1. „Sojusz dla Postępu”	647
8.2. Ku rządów autorytarnym. Argentyna, Brazylia, Boliwia, Paragwaj	647
8.2.1. Przejęcie władzy przez wojsko w Argentynie	647
8.2.2. Brazylia w czasach rządów prezydenta Juscelino Kubitschka	648
8.2.3. Reformy społeczne w Boliwii	648
8.2.4. Obalenie demokracji w Paragwaju	648
8.3. Ku rewolucyjnej partyzantce. Kolumbia, Urugwaj i Wenezuela	649

8.3.1. Reorganizacja życia społecznego na wzór peronowski Kolumbii	649
8.3.2. Wzrost niezadowolenia społecznego w Urugwaju	649
8.3.3. Przejściowe obalenie junty wojskowej w Wenezueli	649
8.4. Ku rewolucjom. Gwatemala i Kuba	650
8.4.1. Interwencja amerykańska w Gwatemali i jej konsekwencje	650
8.4.2. Rewolucja na Kubie	650
8.5. Kryzys kubański	653
Rozdział III. Między kryzysem kubańskim a końcem détente 1963–1979	655
1. Między odprężeniem a zbrojeniami	655
1.1. Ocieplenie relacji między supermocarstwami	655
1.2. Zbrojenia ZSRR	656
1.3. Napięcie w stosunkach chińsko-radzieckich	656
1.4. Nowa polityka amerykańska	657
1.5. Powolny demontaż układu bipolarnego	658
1.6. Zenit détente. Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy Europejskiej w Helsinkach	658
1.7. Polityka zagraniczna ZSRR w okresie détente	658
1.8. Odejście USA od polityki détente	659
1.9. Zmierzch systemu z Bretton Woods – nowy element w polityce międzynarodowej	659
1.10. Kryzys naftowy. Rozwój państw OPEC	660
1.11. Globalny charakter kryzysu w latach 70	661
2. Stany Zjednoczone i Związek Radziecki	662
2.1. Sytuacja wewnętrzna w USA w latach 60	662
2.2. Ruch praw obywatelskich	663
2.3. Aktywność ludności latynoamerykańskiej i indiańskiej	664
2.4. Wpływ wojny w Wietnamie na sytuację wewnętrzną w USA	665
2.5. Kontrkultura młodzieżowa	666
2.6. Stany Zjednoczone w latach 70	668
2.7. Nowa prawica. Odrodzenie konserwatyzmu w Stanach Zjednoczonych	670
2.8. Początki ery Breżniewa w ZSRR	671
2.9. Związek Radziecki w latach 70	672
3. Europa Zachodnia	674
3.1. Sytuacja gospodarcza państw zachodnioeuropejskich w latach 60. i 70.	674
3.2. Sytuacja w krajach Europy Zachodniej w latach 60.	675
3.2.1. Francja czasach de Gaulle’a	675
3.2.2. Sytuacja w RFN w latach 60.	676
3.2.3. Wielka Brytania	677
3.2.4. Rozwój państwa włoskiego w latach 60.	678
3.3. Rok 1968 w Europie Zachodniej	678
3.3.1. Protesty młodzieży we Francji	679

3.3.2. Protesty młodzieży w RFN	680	
3.3.3. Protesty we Włoszech	680	
3.3.4. Zaburzenia społeczne winnych państwach Europy Zachodniej	681	
3.4. Europa Zachodnia w latach 70.	682	
3.4.1. Koalicja SPD/FDP w RFN i Ostpolitik	682	
3.4.2. Francja po wydarzeniach 1968r.	683	
3.4.3. Sytuacja w Wielkiej Brytanii w latach 70.	684	
3.4.4. Problemy z Irlandią Północną	685	
3.4.5. Sytuacja na zielonej wyspie – Irlandia	686	
3.4.6. Włochy w latach 70	686	
3.4.7. Kraje Beneluksu	686	
3.5. EWG w latach 60. i 70.	687	
3.6. Państwa skandynawskie	688	
3.7. Marsz ku demokracji. Zmiany polityczne w Hiszpanii, Portugalii i Grecji w latach 60. i 70.	689	
3.7.1. Liberalizacja polityczna i gospodarcza w Hiszpanii	689	
3.7.2. Rewolucja goździków w Portugalii	689	
3.7.3. Grecja i sytuacja na Cyprze	690	
3.7.4. Malta i Gibraltar	691	
3.7.5. Islandia i wojny dorszowe	691	
4. W cieniu doktryny Breżniewa. Sytuacja w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 60. i 70.	692	
4.1. Rozwój gospodarczy i społeczny w latach 60.	692	
4.2. Sytuacja w poszczególnych krajach bloku w latach 60.	693	
4.2.1. Polska	693	
4.2.2. Węgry	693	
4.2.3. NRD	694	
4.2.4. Rumunia	694	
4.3. Praska wiosna i jej zdławienie	695	
4.3.1. Międzynarodowe skutki zdławienia praskiej wiosny	697	
4.4. Jugosławia w latach 60.	698	
4.5. Ku schyłkowi. Sytuacja w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 70.	699	
4.5.1. Polski Grudzień '70	699	
4.5.2. Polska po Grudniu '70	699	
4.5.3. Węgry	701	
4.5.4. Czechosłowacja	701	
4.5.5. NRD	702	
4.5.6. Rumunia	703	
4.5.7. Bułgaria	703	
4.5.8. Jugosławia w latach 70.	704	
5. Sytuacja na Bliskim Wschodzie w latach 60. i 70.	704	

5.1. Dwaj rywale. Egipt i Izrael	704
5.1.1. Rozwój sytuacji w Egipcie w latach 60.	704
5.1.2. Sytuacja w Izraelu	705
5.2. Wojna sześciodniowa	706
5.3. Rosnące znaczenie kwestii palestyńskiej	707
5.4. Wojna Jom Kippur	708
5.5. Egipt i Izrael po wojnie Jom Kippur	710
5.5.1. Egipt	710
5.5.2. Izrael	711
5.5.3. Porozumienie egipsko-izraelskie	711
5.6. Sytuacja w Syrii, Jordanii i Libanie w latach 60. i 70.	712
5.6.1. Syria	712
5.6.2. Jordania	712
5.6.3. Wojna w Libanie	712
5.7. Zmiany polityczne w Iraku	713
5.8. Państwa Półwyspu Arabskiego	715
5.8.1. Arabia Saudyjska	715
5.8.2. Bahrajn, Katar, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Oman	715
5.8.3. Dwa państwa jemeńskie	715
5.9. Turcja	716
5.10. Od „białej rewolucji” do rewolucji islamskiej. Iran	717
6. Sytuacja w Azji	719
6.1. Rozwój sytuacji w Pakistanie i Indiach	719
6.1.1. Pakistan	719
6.1.2. Wojna indyjsko-pakistańska o Kaszmir	720
6.1.3. Sytuacja w Pakistanie Wschodnim i kolejna wojna z Indiami. Powstanie Bangladeszu	720
6.1.4. Rządy cywilne w Pakistanie i przejęcie władzy przez wojsko	721
6.1.5. Indie po śmierci Nehru	721
6.2. Sytuacja w Afganistanie i agresja radziecka	722
6.3. Rewolucja kulturalna w Chinach	724
6.4. Nowe mocarstwo gospodarcze – Japonia	726
6.4.1. Japonia w latach 70.	727
6.5. Rozwój „małych tygrysów”	728
6.6. Na Półwyspie Koreańskim	729
6.7. Kraje Azji Południowo-Wschodniej	729
6.7.1. Tajlandia	729
6.7.2. Federacja Malezyjska, Malezja i Singapur. Birma	730
6.8. Wojna w Wietnamie (1965–1975)	731
6.8.1. Stosunek mocarstw do wojny wietnamskiej	731

6.8.2. Sytuacja w Wietnamie Południowym	733
6.8.3. „Wietnamizacja” konfliktu	735
6.8.4. Socjalistyczna Republika Wietnamu	736
6.9. Reżim Czerwonych Khmerów w Kambodży i jego konsekwencje	737
6.10. W cieniu Marcosa. Filipiny	739
6.11. Od Sukarno do Suharto. Rozwój sytuacji w Indonezji	740
7. Na Czarnym Kontynencie	741
7.1. Zimna wojna dociera do Afryki	741
7.2. Panafricanizm i Organizacja Jedności Afrykańskiej	742
7.3. Dylematy gospodarcze kontynentu afrykańskiego	743
7.4. Rządy wojskowe w Afryce	745
7.5. Gospodarka państw afrykańskich w latach 70.	746
7.6. Neokolonializm	746
7.7. Sytuacja polityczna, gospodarcza i społeczna w byłych koloniach brytyjskich	748
7.7.1. Ghana	748
7.7.2. Od republiki do dyktatury wojskowej. Nigeria	750
7.7.3. W kierunku kapitalizmu. Kenia	751
7.7.4. Uganda	752
7.7.5. Oryginalna alternatywa. Tanzania – socjalizm i samowystarczalność	752
7.7.6. Inne były kolonie brytyjskie w Afryce Zachodniej	753
7.8. Ku marksizmowi w byłych koloniach francuskich	753
7.8.1. Gwinea	753
7.8.2. Radykalne rządy w Kongo-Brazzaville i Beninie	754
7.9. Sytuacja winnych koloniach francuskich	755
7.9.1. Mali	755
7.9.2. Senegal	755
7.9.3. Wybrzeże Kości Słoniowej	756
7.9.4. Rządy Bokassy w Republice Środkowoafrykańskiej	756
7.9.5. Czad	756
7.9.6. Niger	757
7.9.7. Sudan	757
7.9.8. Kamerun	757
7.10. Kongo staje się Zairem	758
7.11. W Rogu Afryki	758
7.11.1. Etiopia	758
7.12. Rozpad portugalskiego terytorium kolonialnego	760
7.13. Rozpad imperium hiszpańskiego	761
7.14. Białe enklawy w Afryce	761
7.14.1. Rodezja	761

7.14.2. Sytuacja w RPA	763
7.15. Inne państwa w Afryce Południowej	764
7.16. Kraje Maghrebu i Sahara	766
7.16.1. Algieria	766
7.16.2. Maroko	766
7.16.3. Tunezja	768
7.17. Libia	768
8. Sytuacja polityczna i społeczna w Ameryce Łacińskiej	769
8.1. Sytuacja polityczna w regionie w latach 60. Problemy społeczne i gospodarcze	769
8.2. Stany Zjednoczone a Ameryka Łacińska w latach 60.	770
8.3. Interwencja amerykańska w Dominikanie	771
8.4. Guerrilla w Ameryce Łacińskiej i jej zwalczanie	771
8.5. Stany Zjednoczone wobec Ameryki Łacińskiej w latach 70.	772
8.6. Dyktatury w państwach Ameryki Południowej	774
8.6.1. Argentyna	774
8.6.2. Przejęcie władzy przez wojsko w Brazylii	775
8.6.3. Ku dyktaturze wojskowej. Urugwaj	776
8.6.4. Rządy Stroessnera w Paragwaju	777
8.6.5. Przejęcie władzy przez wojsko w Boliwii	777
8.6.6. Rządy wojskowe w Ekwadorze	777
8.6.7. Od demokracji do dyktatury. Chile	778
8.6.8. Lewicowa junta w Peru	780
8.7. Sytuacja winnych państwach południowoamerykańskich	781
8.7.1. Kolumbia	781
8.7.2. Wenezuela	781
8.7.3. Nowe państwo na mapie – Surinam	782
8.8. Republiki w Ameryce Środkowej	782
8.8.1. Problemy gospodarcze i społeczne	782
8.8.2. Międzyregionalna współpraca gospodarcza	782
8.8.3. Dynastia Somozów w Nikaragui i jej obalenie	783
8.8.4. Salvador i Honduras	784
8.8.5. Gwatemala	786
8.8.6. Panama	786
8.8.7. Kostaryka	786
8.8.8. Meksyk	787
8.9. Kuba i inne kraje karaibskie	788
8.9.1. Sytuacja na Kubie w latach 60.	788
8.9.2. Niepodległość mniejszych wysp karaibskich	789
Rozdział IV. Ostatnia odsłona zimnej wojny (1980–1989)	790

1. Nowa zimnowojenna rozgrywka. Sytuacja wewnętrzna supermocarstw	790
1.1. Wyścig zbrojeń	790
1.2. Stany Zjednoczone i Związek Radziecki w latach 80.	791
1.2.1. Sytuacja wewnętrzna w Stanach Zjednoczonych w okresie rządów Ronalda Reagana	791
1.2.2. Sytuacja wewnętrzna w ZSRR w latach 80.	793
2. Rozwój sytuacji w Europie Zachodniej w latach 80.	794
2.1. Rozszerzenie EWG i przełom w integracji	794
2.2. Wielka Brytania w latach 80.	795
2.3. Rządy Helmuta Kohla w Republice Federalnej Niemiec	796
2.4. Francja w latach 80.	797
2.5. Włochy w latach 80.	797
2.6. Kraje Beneluksu	798
2.7. Od kryzysu ekonomicznego do „celtyckiego tygrysa”. Irlandia	798
2.8. Przystąpienie Grecji do EWG i rządy socjalistów Papandreu	799
2.9. Na Półwyspie Pirenejskim. Hiszpania i Portugalia	799
2.10. Trzecia droga w Skandynawii?	800
2.11. Kraje neutralne	801
3. Ku upadkowi komunizmu. Kraje Europy Środkowo-Wschodniej w latach 80.	801
3.1. Pogorszenie sytuacji gospodarczej	801
3.2. Od „Solidarności” do okrągłego stołu. Polska 1980–1988	802
3.3. Sytuacja w Czechosłowacji i na Węgrzech	804
3.4. Sytuacja w NRD w latach 80.	805
3.5. Sytuacja w Bułgarii i Rumunii	806
3.6. Gorbaczow a zmiany polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej	806
3.7. Jesień narodów w Europie Środkowo-Wschodniej	807
3.8. Przyczyny rozpadu Jugosławii	809
3.9. Albania	810
4. Bliski Wschód	810
4.1. Eskalacja wojny w Libanie	810
4.2. Sytuacja w Izraelu w latach 80.	811
4.3. Pierwsza palestyńska intifada	812
4.4. Rządy Husni Mubaraka w Egipcie	813
4.5. Syria i Jordania	814
4.6. Reżim Saddama Husajna w Iraku i wojna z Iranem	814
4.6.1. Wojna iracko-irańska	815
4.6.2. Irak po wojnie	816
4.7. Budowa państwa islamskiego w Iranie	816
4.8. Na Półwyspie Arabskim	818
4.9. Między rządami wojskowymi a władzą cywilną. Turcja	819

5. Sytuacja w Azji	820	
5.1. Wojna w Afganistanie	820	
5.2. Pakistan w latach rządów Zia ul-Haqa	821	
5.3. Indie	822	
5.4. Od Cejlonu do Sri Lanki	823	
5.5. Cztery „chińskie modernizacje”	824	
5.6. Republika Chińska na Tajwanie	826	
5.7. Japonia	826	
5.8. Rozwój „małych tygrysów”	827	
5.9. Inne kraje regionu	829	
5.9.1. Sytuacja polityczna i gospodarcza w Wietnamie	829	
5.9.2. Sytuacja w Birmie (Myanmar)	829	
5.9.3. Niepodległość Brunei	830	
5.10. Indonezja i Filipiny	830	
6. Afryka w latach 80.	831	
6.1. Trudności gospodarcze państw afrykańskich	831	
6.2. Na zachodzie Afryki	832	
6.2.1. Rządy Jerry’ego Rawlingsa w Ghanie	832	
6.2.2. Przewrót wojskowy w Nigerii i pogorszenie sytuacji gospodarczej	833	
6.2.3. Inne kraje zachodniej Afryki	833	
6.3. W Afryce Wschodniej	835	
6.4. W Afryce Środkowej	836	
6.4.1. Umiędzynarodowienie konfliktu w Czadzie	836	
6.4.2. Inne państwa w Afryce Środkowej	837	
6.5. W Rogu Afryki	838	
6.5.1. Umocnienie dyktatury Mengystu w Etiopii	838	
6.5.2. Sytuacja w Somalii	838	
6.5.3. Sytuacja w Sudanie	838	
6.6. Na południu Afryki	839	
6.6.1. Wojna w Angoli	839	
6.6.2. Koniec wojny i niepodległość Namibii	839	
6.6.3. Wojna domowa w Mozambiku	839	
6.6.4. Powstanie Zimbabwe	840	
6.6.5. Inne kraje na południu Afryki	840	
6.7. Schyłek i upadek apartheidu w Republice Południowej Afryki	841	
6.8. Kraje Maghrebu	842	
6.8.1. Pogorszenie sytuacji gospodarczej i społecznej w Algierii	842	
6.8.2. Tunezja	843	
6.8.3. Sytuacja polityczna w Maroku	843	

6.8.4. Centrala międzynarodowego terroryzmu. Libia	844
7. Na kontynencie amerykańskim	844
7.1. Kryzys finansowy w Ameryce Łacińskiej	844
7.2. Ku demokracji w Ameryce Południowej. Argentyna, Brazylia, Boliwia i Paragwaj	845
7.2.1. Wojna o Falklandy i upadek rządów wojskowych w Argentynie	845
7.2.2. Wprowadzenie rządów demokratycznych w Brazylii	846
7.2.3. Wprowadzenie demokracji w Boliwii	847
7.2.4. Obalenie Stroessnera w Paragwaju	847
7.3. Schyłek i koniec dyktatury w Chile	847
7.4. Walka z partyzantką i kartelami narkotykowymi. Peru i Kolumbia	848
7.4.1. Chaos polityczny i gospodarczy w Peru	848
7.4.2. Nieskuteczne próby opanowania partyzantki w Kolumbii	848
7.5. Sytuacja winnych państwach Ameryki Południowej	849
7.5.1. Załamanie sytuacji gospodarczej w Wenezueli i Ekwadorze	849
7.6. Napięta sytuacja w Ameryce Środkowej	850
7.6.1. Wojna domowa w Nikaragui	850
7.6.2. Nieustabilizowana sytuacja polityczna i społeczna w Salwadorze	851
7.6.3. Honduras	852
7.6.4. Terror junty wojskowej w Gwatemali	852
7.6.5. Rządy gen. Noriegi w Panamie	853
7.6.6. Sytuacja w Kostaryce i powstanie Belize	853
7.7. Załamanie meksykańskiej gospodarki	853
7.8. Karaiby	854
7.9. W cieniu wielkiego sąsiada. Kanada po II wojnie światowej	855
8. Australia i Nowa Zelandia oraz Oceania po II wojnie światowej	855
8.1. Zasadnicze elementy rozwoju Australii po II wojnie światowej	855
8.2. Nowa Zelandia	856
8.3. Sytuacja w Oceanii	856
CZĘŚĆ PIĄTA. Cywilizacja (Jakub Tyszkiewicz)	859
Rozdział I. Najważniejsze problemy cywilizacyjne XX wieku	861
1. Demografia i migracje	861
1.1. Eksplozja demograficzna	861
1.1.1. Czynniki wpływające na wzrost ludności	862
1.2. Migracje przed 1939r.	863
1.2.1. Migracje o charakterze przymusowym	864
1.3. Migracje po zakończeniu II wojny światowej	866
1.3.1. Transfer ludności w Europie	866
1.3.2. Znaczące transfery ludności na innych kontynentach	868
1.3.3. Migracje spowodowane konfliktami zbrojnymi	868

1.4. Migracje dobrowolne po 1945r.	869	
1.4.1. Napływ ludności do krajów europejskich	870	
1.4.2. Migracje na kontynencie amerykańskim	873	
1.4.3. Migracje na innych kontynentach	874	
2. Urbanizacja	876	
3. On, ona i ono	880	
3.1. Małżeństwo	880	
3.2. Matka i dziecko	883	
3.3. Młodzież i jej kultura	885	
3.4. Pokolenie „trzeciego wieku”	887	
3.5. Emancypacja kobiet	888	
3.5.1. Druga faza feminizmu w Stanach Zjednoczonych	889	
3.5.2. Feminizm w Europie Zachodniej	891	
3.5.3. Sytuacja kobiet w Europie Środkowo-Wschodniej	892	
3.5.4. Sytuacja kobiet na innych kontynentach	892	
4. Ku globalizacji gospodarki	895	
4.1. Odbudowa międzynarodowego porządku ekonomicznego po II wojnie światowej	895	
4.2. Przemysł i rolnictwo	899	
4.3. Problemy ekologiczne	902	
4.4. Ruch ochrony środowiska	905	
5. Codzienność życia	907	
5.1. Zmiany w transporcie i komunikacji	907	
5.1.1. Samochód	907	
5.1.2. Samolot	909	
5.1.3. Transport kolejowy	911	
5.1.4. Transport wodny	911	
5.2. Komunikacja społeczna. Nowe mass media	912	
5.2.1. Radio	912	
5.2.2. Telewizja	913	
5.3. Choroby i opieka zdrowotna	914	
5.3.1. Osiągnięcia medyczne	914	
5.3.2. Profilaktyka i opieka zdrowotna	915	
5.3.3. Problemy z epidemiami i innymi schorzeniami	917	
6. Zmiany w edukacji. Nowe wynalazki i osiągnięcia naukowe	918	
6.1. Powszechna edukacja i szkolnictwo wyższe	918	
6.2. Rozwój ośrodków naukowo-badawczych	920	
6.3. Trzy największe rewolucje w nauce	921	
6.3.1. Pierwsza rewolucja naukowa – odkrycia w fizyce	921	
6.3.2. Druga rewolucja – nauki biologiczne i biologia molekularna	923	

6.3.3. Trzecia rewolucja – wynalazek komputera i rozwój technologii informatycznej	923
6.4. Zakończenie poznania świata i podbój przestrzeni kosmicznej	925
6.4.1. Poza kulę ziemską. Rozwój astronomii i podbój kosmosu	926
6.5. Zastosowanie wynalazków i ich rola w rozwoju cywilizacyjnym	928
7. Kultura artystyczna	929
7.1. Nowe kierunki w kulturze i sztuce światowej po I wojnie światowej	929
7.2. Literatura i teatr w okresie międzywojennym	931
7.3. Nowe trendy w muzyce	933
7.4. Nowe dylematy filozoficzne XX wieku	934
7.5. Kultura i sztuka po II wojnie światowej	935
7.6. Najważniejsze osiągnięcia w literaturze i teatrze po II wojnie światowej	936
7.6.1. Wpływy egzystencjalizmu. Teatr Absurdu	936
7.7. Kino – X Muza	938
7.8. Ograniczanie wolności kultury i sztuki. Cenzura	941
8. Rozwój kultury masowej (popularnej)	942
8.1. Przenikanie kultury wysokiej do kultury popularnej	942
8.2. Amerykanizacja kultury masowej	943
8.3. Konsumpcja	944
8.4. Wypoczynek masowy i turystyka	946
8.5. Fenomen sportu	947
9. Religia	949
9.1. Kościół katolicki i chrześcijaństwo	949
9.2. Kościół protestancki i mniejszości religijne inspirowane chrześcijaństwem	951
9.3. Fundamentalizm islamski	952
9.4. Inne religie	953
9.5. Prześladowanie religii w XX wieku. Religia jako zjawisko polityczne	955
10. Rozwój terroryzmu w XX wieku	956
Bibliografia	960
Indeks nazwisk	974
Indeks nazw geograficznych	988
Spis map	1008